

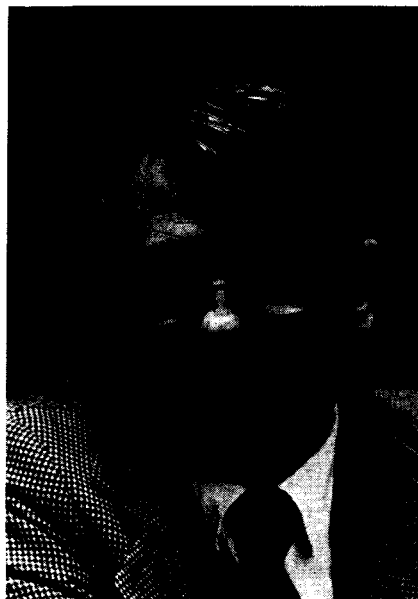
Makkers, staakt uw wild geraas!

In september 1974 besprak Jan Pen in *Het Parool* de expansieve Miljoenennota waarmee het kabinet—Den Uyl op de eerste oliecrisis reageerde onder de kop „Sinterklaas bestaat!” Daar kan ik, tien jaar later, nog van nagenieten. Zo'n herinnering is niet vrij van nostalgie, want het is inmiddels wel duidelijk geworden dat Sinterklaas met VUT is gegaan, en dat wij met de Zwarte Piet zijn blijven zitten, ook al vindt u dit blad voor het eerst sinds weken weer eens in uw schoen.

De kunst is om het nakaarten over de stakingen en de mislukkingen in het overleg tussen minister Rietkerk en de ambtenaren niet te laten ontwaarden in zwarte pietten. Alle betrokken partijen zijn nu eerder gehouden tot de-escalatie en zelfonderzoek, ten einde de schade die ze hebben aangericht nog zoveel mogelijk te beperken en te voorkomen dat november voortaan de jaarlijkse blundermaand wordt in de relatie tussen regering en vakbeweging. Want deze keer is bijna alles wat fout kon gaan fout gegaan.

Laat ik bij het begin beginnen. Dat de heer Lubbers het regeerakkoord inhoudelijk wil uitvoeren strekt hem tot eer. In termen van economisch inzicht is dat akkoord geen intellectueel hoogstandje, maar vooruit — een premier die bereid is te regeren is beter dan iemand die (met de fiets aan de hand) achter de feiten aansloft. Het kabinet had afgesproken in 1984 ruim f. 7 mrd. te bezuinigen op de salarissen van ambtenaren en trendvolgers in de kwartaire sector, en op de inkomensoverdrachten aan gezinnen. Van het begin af aan was duidelijk dat deze taakstelling het einde van de trend en/of de koppelingsmechanismen zou betekenen, tenzij het bedrijfsleven met zijn regelingslonen ver onder de nullijn zou duiken om het boeltje bij elkaar te houden. Dat het bedrijfsleven voldoende zou matigen om trend en koppelingen binnen het geschetste begrotingsbeeld veilig te stellen geloofde niemand, ook al tuigde het kabinet zijn herwonnen prijsleiderschap op met vrome wensen ter zake. Die vroomheid was er, denk ik, op gericht de christelijke achterban te demobiliseren; het kabinet wilde best van trend en koppelingen af, dat paste in het beleid.

Op allocatieve gronden is er inderdaad veel te zeggen voor een autonoom arbeidsvoorwaardenbeleid van de overheid, dat begint met een achterblijven ten opzichte van de marktsector. Werknemers en vooral ook nieuwe toetreders tot de arbeidsmarkt moeten het signaal krijgen dat het niet alles meer goud is wat er blinkt in de publieke sector: wat meer vastigheid van loopbaan (enkele

subsectoren daargelaten), maar geen loonontwikkeling meer die de produktiviteitsontwikkeling in het bedrijfsleven trendmatig volgt. Want het is een ervaringsfeit dat de produktiviteitsontwikkeling in de dienstverlening de neiging heeft achter te blijven bij die in de industriële voortbrenging. In tijden van groei kan een dergelijk Baumol-effect betrekkelijk moeiteloos worden opgevangen, zelfs bij een constant overheidsaandeel in een stijgend nationaal inkomen. Stagneert de groei, dan is de trend bij een gelijkblijvende publieke dienstverlening alleen te handhaven bij een voortdurende stijging van de collectieve-lastendruk, of bij een doelbewuste opvoering van de produktiviteit in de publieke sector. Nieuw beleid is dan ook onontkoombaar.

Als regering en parlement geen verdere drukstijging gedogen, is dat een gegeven voor de vakbeweging waartegen zij zich niet kan blijven verzetten zonder een politieke rol te spelen. Als stakingen uit de hand lopen in verzet tegen een regeerakkoord als zodanig passen ze niet in onze staatkundige verhoudingen, en ook een eis om in de huidige situatie zowel de arbeidsvoorwaarden als de arbeidsplaatsen van ambtenaren te garanderen is vragen om moeilijkheden. Daar staat tegenover dat een regering duidelijkheid dient te verschaffen over de wijze waarop zij haar beleid wil invullen, en dat zij ambtenaren-bonden die voor het eerst inhoudelijk moeten onderhandelen niet moet benaderen met het verzoek een blanco cheque bij het kruisje te tekenen. Zo gaan we niet met elkaar om in Nederland, zegt de rechterlijke macht dan gelukkig nog.

Daarmee kom ik aan de inhoudelijke aspecten van het conflict. Op iedere hoek van het Binnenhof was vorige week te horen wat minister Rietkerk had laten lopen, in die lange nacht van 21 november. Zonder de ACOP boden de ambtenaren die avond al méér dan twee procent korting op hun arbeidsvoorwaarden. Als de sociale uitkeringen overeenkomstig waren gekort door een partiële inzet van premieverlagingen — om de netto-nettokoppeling althans ten opzichte van het verlaagde niveau van ambtelijke ar-

beidsvoorwaarden te handhaven — was een werkbaar compromis geschapen voor 1984 en een begin gemaakt met een min of meer geloofwaardig hanteren van de door de commissie-Wagner bepleite beleidsmatige koppeling. Aldus was een uitgangspositie geschapen om voor volgende jaren te praten over een systeem waarbij de wetgever de ambtelijke loonsom vaststelt, en de bonden onderhandelen over de volume- en de prijscomponent waarin deze wordt opgedeeld. En met de werknemers in de marktsector was een inhoudelijke dialoog ontstaan over hun recht om méér te reserveren voor sociale zekerheid, *als ze bereid zijn daartoe de loonsom niet op te drijven* (en dat wáren ze!). Want dan gaat het tenslotte om de bestedingsvrijheid van hun aandeel in het nationale inkomen. Maar Rietkerk had geen behoorlijk onderhandelingsmandaat, en Koks grote geste was al van tafel geveegd, en dus ook niet meer onderhandelbaar. „Penny-wise and pound-foolish”, noemen de Engelsen dat.

Naar verluidt had minister Rietkerk geen mandaat omdat zijn collega Ruding — politiek gesterkt door de vrees voor wat in Den Haag inmiddels het Andriessen-effect heet — het onderste uit de kan eiste, en zich bovendien niet wilde vastleggen voor komende jaren. Dat doet vrezen dat hij behalve Kessler ook de aanbevelingen van zijn eigen Studiegroep Begrotingsruimte inzake een voortrolende programmering ongelezen heeft gelaten, of althans een optie open wil houden om toekomstige tegenvallers op de ambtenaren af te wentelen.

En waarom was de gedachte van afzien van premieverlaging voor meer sociale zekerheid niet bespreekbaar? De macro-economische arbeidskosten worden er niet of nauwelijks door beïnvloed. Het zal dus wel weer het micro-economische prikkelverhaal geweest zijn. Nu weet iedere econoom zo langzamerhand dat dit op een misverstand berust. Hoge uitkeringen remmen alleen de toetreding als er daarnaast zwart wordt gewerkt, of als gedwongen werkloosheid géén inferieur goed zou zijn, en dat is het voor de grote meerderheid van de werkzoekenden wél.

Hoe dan ook, een afruil als bovenbedoeld waarin het kabinet ogenschijnlijk tweederde, maar feitelijk een nog groter deel van zijn gelijk had gehaald, had tot de mogelijkheden behoord als inhoud en folklore van het regeerakkoord niet waren verward. Een kabinet dat eerst aandringt op matiging ter wille van de koppelingen, en dan niet thuis geeft als die matiging wat anders geïnstitutionaliseerd wordt, verliest aan geloofwaardigheid. Sinterklaas kan nog niet met VUT. Voor wie zoet is heeft hij geen lekkers meer, maar de roe kunnen we niet missen. Die hebben we blijkbaar nodig om *beide* partijen duidelijk te maken dat Nederland alleen gediend is met werkbare oplossingen op middellange termijn, en niet met stiphheidsacties in de eigenwaan van de dag.

D. J. Wolfson